

Bevezető

A bevándorlással kapcsolatban számos kérdés foglalkoztatja a laikus és szakmai közönséget. Kíváncsiak vagyunk, hogy milyen általános trendekbe, mintázatokba illeszkednek az általunk észlelt migrációs folyamatok, kik, honnan és milyen okból és céllal érkeznek Magyarországra, maradnak-e, és ha igen, meddig és miért. Mi történik a Magyarországra települőkkel, gazdasági, társadalmi kulturális helyzetük megfelel-e az általános regionális és globális trendeknek, vagy felfedezhetünk helyi specialitásokat? Milyen szerepet játszanak a bevándorlók a magyar társadalom integrációs folyamataiban, mely területeken hasonlítanak, és melyeken különböznek a többségi társadalom tagjaitól és egymástól? Milyen szerepet játszik a bevándorlás a különféle társadalmi alrendszerek – gazdaság, politika, kultúra, jóléti újraelosztás – működésében; a bevándorlók jelenlétéből milyen társadalmi előnyök és hátrányok fakadnak? Meghatározhatunk-e ezek alapján szakpolitikai célokat, kijelölhetjük-e a jogi szabályozás és intézményi működés alapjául szolgáló migrációs stratégia főbb irányait?

A bevándorlók integrációjának kutatása az alkalmazott pragmatikus célkitűzések mellett egy sor alapvető társadalomtudományi kérdés megértéséhez is hozzásegíthet. Hogyan alakulnak ki gazdasági rendszerek? Mi határozza meg az egyének és csoportok szubjektív és objektív státusértékelését? Mi a személyes autonómia és a társadalmi meghatározottság viszonya az egyén döntéseiben? Mi a kapcsolati hálóak szerepe egyének és közösségek társas viselkedésében? Milyen elemekből konstruálódik az identitás, és milyen hatásokra változik? Milyen tényezők határozzák meg a társadalmi csoportok közötti közelség-távolság észlelését?

Az elmúlt évek hazai migrációs kutatásaiból találhatunk válaszokat mindezekre és még egy sor más kérdésre is, de legalább ennyi, ha nem több új kérdést és tisztázni-valót vetnek fel az eddigi kutatási eredmények.

Az Európai Unió integrációs szakpolitikájában egyre hangsúlyosabban fogalmazódik meg az igény, hogy a társadalomtudományos kutatási adatok alapján objektív, többé-kevésbé standard társadalmi mérőszámokkal tudjuk jellemezni a bevándorlók társadalmi integrációját. Az uniós tagállamok integrációs miniszterei által 2010-ben

elfogadott Zaragozai Nyilatkozat négy központi és hét kiegészítő szakpolitikai területet jelöl ki, amelyekre vonatkozóan makrostatisztikai és survey kutatási adatok segítségével a tagállamoknak adatokat kell gyűjteniük annak érdekében, hogy európai szinten és a jövőben idősorosan is összehasonlítható adataink legyenek a bevándorlók integrációjáról.

Tanulmánykötetünk arra vállalkozik, hogy az elmúlt évek migrációs kutatásai alapján számba vegye, hogy a tizenegy szakpolitikai területen milyen minőségű és mennyiségű adatunk van az integrációval kapcsolatos kérdések megválaszolásához. Egyfelől könnyű a helyzetünk, mert nem köti a kezünket az európai szintű összehasonlíthatóság követelménye: egyszerűen egy áttekintést szeretnénk adni a bevándorlók integrációjának magyarországi helyzetéről a zaragozai indikátorok tükrében. Másfelől nehéz az elemzők dolga, hiszen szinte minden esetben hatalmas empirikus adathalmazban kell megtalálni azt a néhány releváns adatsort, melyek segítségével az elemzés elvégezhető. A korábbi hazai integrációs kutatások célja nem volt sem az explicit indikátoralkotás, sem pedig az egymással való összehasonlíthatóság. Az elemző tanulmányok szerzőinek ezért most kell elvégezni ezt a munkát, illetve szembe-sülni az esetleges korátokkal.

Az elemzés felfogható egyfajta számvetésként is. Az elmúlt években – elsősorban az Európai Integrációs Alap bőkezű finanszírozásának köszönhetően – soha nem látott mennyiségben születtek a bevándorlók integrációjának különböző aspektusait vizsgáló kutatások, elemzések. Az esetek nagy részében azonban – a projektfinanszírozás és a kutatási műhelyek projektszerzésben való erős érdekeltsége miatt – nem jutott kellő idő sem az eredmények alapos feldolgozására, sem pedig azok szakmai, szakpolitikai megvitatására. Ezt a hiányt szeretnénk – legalább részben – pótolni e kötet megjelentetésével. A MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetében, az Európai Integrációs Alap támogatásával folyó munkába igyekeztünk bevonni mindazokat a kutatókat, akik az elmúlt években az integrációs indikátorok szempontjából releváns területeken végeztek kutató–elemző munkát. Ennek az együttgondolkodásnak és közös elemzésnek az eredményeként jött létre ez a tanulmánykötet, amelyben két általános bevezető tanulmányt követően tizenegy elemzés olvasható a Zaragozai Nyilatkozat által meghatározott szakpolitikai területekre és indikátorokra vonatkozóan.

Tucatnyi részletes és alapos elemző tanulmány olvasható e kötetben, de az egész mégsem lehet más, mint egy helyenként meglehetősen elmosódott pillanatfelvétel. Reméljük, hogy a kötet nyomán kialakuló szakmai vita és együttműködés lehetővé teszi, hogy az eddigieknél is pontosabb, módszertanilag megalapozottabb és jobban célzott kutatások szülessenek a magyarországi migráns népesség integrációjának megismerésére.